

KARDINAL GERHARD LUDWIG MÜLLER

Kaj smemo pričakovati od družine?

Uvod

Kaj smemo pričakovati od družine? Povpraševanja potrjujejo, da je v našem času želja po družini velika. To pomeni, da od nje še naprej veliko pričakujemo. Toda ali gre za utemeljeno pričakovanje? Velika želja sama še ne jamči zaželenne sreče. Če namreč upoštevamo krizo družine, ugotovimo, da se mnoge želje razblinijo. Z bolečino mislimo na krizo mnogih razdrtih družin, na zaskrbljujoči upad rojstev v mnogih deželah, na otroke, ki jih njihovi starši niti ne sprejemajo niti ne vzgajajo... To nas navaja k temu, da obrnemo vprašanje: na koga more družina opirati svoje upanje? Kateri razlog drži pokonci to veliko željo, ki plameni v srcih? Ta vprašanja izzivajo tudi kristjane: ali sme družina upati na Cerkev? In kaj more od nje pričakovati?

Pri predstavitvi tega dela moje knjige »O položaju upanja«, pri vprašanju, kaj smemo pričakovati od družine, računam z oznanilom upanja za družine, ki ga papež Frančišek predlaga v svoji posinodalni apostolski spodbudi *Amoris Laetitia*. Podobno kakor sveti oče tudi jaz ne bom začel s sociološko raziskavo, ampak s svetopisemsko pripovedjo o družini, da bi mogli dojeti Božjo besedo.¹

---

*Kardinal Gerhard Ludwig Müller, prefekt kongregacije za verski nauk je imel v bogoslovnem semenišču v Oviedu v Španiji 4. maja 2016 v španskem jeziku to predavanje, ki ga smemo imeti za njegov komentar k posinodalni apostolski spodbudi *Amoris Laetitia*. – Nemško besedilo »Was dürfen wir von der Familie erwarten?«, v: *Die Tagespost*, 15. Mai 2016. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Anton Štrukelj.*

1. Cerkev in družina: Noetova barka

Noetova zgodba je pripoved o družini. Bog ne reši samo posameznika. V tej pripovedi nastopajo Noe, njegova žena, njegovi sinovi in njegove snahe. Barka sama po obliki ni ladja, ampak hiša, simbol družine (1 Mz 6,15). Kot takšna je upodobljena tudi v krščanski umetnosti.

V Noetovih časih je bila družina in celotna družba ogrožena od vseh strani. Stara judovska legenda pripoveduje, da je bila generacija ob potopu premožna in privilegirana.² Človek je živel v izobilju in se je brigal samo zase. Imel je moč obvladovati naravo. Na Boga je vedno bolj pozabljal. Nosečnosti so bile kratke, otroci so bili krepki in skoraj odrasli pri porodu. Pomagali so celo pretrgati popkovic. Ta podoba zelo veliko pove: samozadostni ljudje niso pripadali družini. Tudi se jim ni bilo treba učiti od drugih, ker so bili zaprti v svoji samozadostnosti. Na tej osnovi vesoljni potop niti ni toliko božja kazen, ampak logična posledica greha.

V tem položaju je mogla samo Božja milosrčnost storiti, da je vzkliklo upanje. Bog je spremenil trpljenje potopa v rodovitnost: iz vodovja kot simbola materinega naročja se je rodilo novo ljudstvo, očiščeno hudobije. Bog je izrazil svoje usmiljenje po družini in njenem prebivališču, barki. Tu so spet odkrili in zaživel pravo ljubezen. Bog je blagoslovil Noeta podobno, kakor je svoj čas blagoslovil Adama in Evo (1 Mz 8,15–17).

Prvi nauk iz svetopisemske pripovedi je spoznanje, da ponovno odkritje prvotnega Božjega načrta za družino pomeni ponovno odkritje upanja. V njem Bog podarja temelj tisti želji po polnosti, ki jo ljudje izkušajo. Bog zgradi hrepenenju stanovanje, barko, v kateri vsak človek spozna svoj izvor in svoj cilj. Zato vsaka družina ohranja sledove Božjih rok, ljubeče Božje previdnosti, daru njegove prvotne ljubezni. V družinski barki se spet učimo biti otroci, se učimo sprejemati od drugega, sprejemati svoje telo kot pričo izvirnega Božjega daru, učimo se govoriti govorico spolne različnosti v odprtosti za življenje (prim. AL 285).

Morje potopa pa govori o neobvezujočih, nestabilnih in oblike oropanih odnosih postmoderne, ki v mnogovrstnih neobstoječih povezavah začenjajo vedno znova od začetka. Če želja po družini nima višjega cilja, se v današnjem človeku klavrno konča pri njem samem. Človek ni več zmožen rasti k tistemu cilju, ki ga oblubi. Posledično se ta želja nato izraža v tako imenovanih »modelih« ali pisanih oblikah družine, v katerih se izgublja dezorientirano hrepenenje. Sredi ideološkega potopa se prebivališče družine, Noetova barka, javlja kot območje, v katerem se hrepenenje prebujata, sprejema, ozdravlja in krepi v smeri k svojemu cilju.

Lahko se vprašamo: ali Bog ne reši samo nekaj izbrancev? Če Noetovo pripoved o družini ogledujemo v povezavi s svetopisemsko zgodovino, tedaj ugotovimo, da Bog hoče rešitev mnogih s pomočjo maloštevilnih. V ostanku osmih oseb se nahaja seme za novo človeštvo. V resnici ne gre samo za eno družino, ampak za celo ljudstvo, ki bo spet napravilo zemljo primerno za prebivanje. Barke, družinskega okolja, v katerem človek najde svojo poklicnost in svoj cilj, ni mogoče skrčiti na posamezno družino. Ima univerzalno poklicnost. Vsaka družba je poklicana, da postane okolje in kultura, v kateri se spominjamo prvotne Božje ljubezni, kjer je ljubezen mogoča za vedno. Če bi izginila družbena barka, »kultura družine«, tedaj bi se ljudje zaman trudili, da bi ušli potopu neobvezujoče ljubezni.

Prvo branje spodbude *Amoris Laetitia* nam pomaga odkriti tudi to, da težava današnje družine ni v prizadevanjih posameznika, v osebnih prepričanjih ali v osamljenih podaritvah. Veliki izziv je v tem, da bi premagali odsotnost tistega območja, tiste stkanosti odnosov, v katerih more človekovo hrepenenje rasti in kliti. Na to nas spominja Noetova barka in njena od Boga oblikovana zgradba, da je hkrati prebivališče in ladja, ki si utira pot v vodovju. Krepko pritrjene deske, ki odrivajo vodo, predstavljajo s svojimi različnimi ravnmi kulturo družine. Ta kultura se ohranja predvsem v neločljivi ljubezni med enim možem in eno ženo, ki sta odprta za posredovanje in vzgojo življenja. Pozneje pa živimo v ljudstvu, ki spremlja družine in krepi njihove odnose.

V tem vidimo veliko nalogo in izziv Cerkev za družino. Krščansko izročilo je v Noetovi barki videlo podobo Cerkev. Cerkev je /sveti/ ostanek, zakrament rešenja in zavetje za mnoge ljudi, rešene potopa.³ Družina je območje, v katerem se ljubezen rojeva in klije, kjer se poželenje orientira in prečiščuje. Cerkev pa je poklicana, da postane velika družina, veliko območje, velika Noetova barka, kjer vse družine najdejo prostor za kaljenje. Družina mora živeti znotraj Cerkev, kjer se spominja velike poklicanosti, ki jo je prejela, kjer se spominja tiste ljubezni, ki družino napolnjuje in ohranja z življenjem. Cerkev pa mora s svoje strani sredi sveta neobvezujočih odnosov znati ustvarjati ugodno prebivališče, območje in kulturo, v katerih more družina rasti.

Ali je ta izziv mogoč? Kakšno novo upanje posreduje Cerkev družini in po njej družbi? Odgovor moremo odkriti v prvotni zasnovi barke Cerkev.

2. Arhitektura barke: Kristusova ljubezen, ki jo živimo v družini

Amoris Laetitia v svojem četrtem poglavju povzema upanje družine z razlago Prvega pisma Korinčanom 13. Tu je po mojem mnenju ključ za razumevanje apostolske spodbude. Po njej se je samo v luči resnične in nepopačene ljubezni mogoče »naučiti ljubiti« (AL 208) in hrepenenju pripraviti prebivališče.

Med mnogimi praktičnimi nasveti, ki jih daje ta komentar, bi rad podčrtal ključno prvino: moč za odpuščanje je v odpuščanju, ki ga je vsak posameznik prejel v Kristusu od Boga. To kristološko trditev najdemo pri Pavlu: »Kristus je umrl za nas, ko smo bili še grešniki« (Rim 5,8) ali tudi: »Kaj nas more ločiti od Kristusove ljubezni?« (Rim 8,35). Pavel ne pojmuje ljubezni kot abstrakcijo ali lep cilj, ki pa je zelo oddaljen in komaj dostopen. Nasprotno: ljubezen ima ime, obličje in določeno melodijo v glasu, kajti ljubezen je Jezus iz Nazareta sam, »moja križana ljubezen«. ⁴ Če visoka pesem Prvega pisma Korinčanom sklepa, da »ljubezen nikoli ne mine«, v polnosti razumemo, na kaj se nanaša: gre

za Kristusovo ljubezen, ki je po Svetem Duhu izlita v naša srca (Rim 5,5).

Frančišek predlaga, naj trdno kulturo družine gradimo na tem upanju, ki ne osramoti (Rim 5,5), na tem varnem stebru. Cerkevni očetje so Noetovo barko razlagali tudi s Kristusovega vidika: ko se je Kristus daroval na križu, da bi nas rešil, je šel skozi vodovje smrti, da bi osnoval novo ljudstvo. Les, ki je prebrodil vodovje, so razlagali s pogledom na križ in krst: ljubezen do človeka, ki jo Kristus izpričuje na križu, se nas dotakne v krstu in v drugih zakramentih in nam posreduje novo zmožnost, da smo ljubljeni in ljubimo.

Avguštin je v zakramentalnem redu Cerkve videl temeljno arhitekturo Noetove barke, ki je Kristusovo telo, s krstom kot velikimi vrati.⁵ Cerkev more pluti po morju, ker si ladijski trup, jambor in jadro privzemajo obliko Jezusove ljubezni, ki jo posredujejo zakramenti. Zato je Cerkev zmožna ustvariti novo območje, novo kulturo, novo delovanje za spremljanje družin.

Na tem temelju moremo odkriti veliko upanje družine. To upanje obstaja v velikem daru, ki ga je vsaka družina prejela v zakramentu zakona, po katerem zakonci postanejo učinkovito znamenje Jezusove ljubezni in njegove Cerkve. Družina ima upanje zaradi tega od Boga podarjenega daru, ki poraja raznovrstne odnose. Gotovo je res, da vsak zakonec sam zase in tudi oba zakonca skupaj vesta, da ju visoka pesem ljubezni presega. A razumeta tudi, da zakrament sprejema in spreminja njuno ljubezen. Cerkev ima nalogo, da ju na to spominja in jima dopoveduje, da moreta skupaj reči: »Z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, sva prizanesljiva, sva dobrotljiva; z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, ne občutiva zavisti, se ne napihujeva in ponašava; z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, ne ravnava nespodobno in ne iščeva svoje koristi...«

To pomeni, da je vsaka krščanska družina sprejeta v Jezusovo barko, da vsaka družina kot novo območje, kot novo prebivališče sprejme ljubezen Jezusa in Cerkve. Pravilno je, da mora odnos med zakoncema rasti in zoreti, saj bosta padala in potrebovala

odpuščanje. Pod tem vidikom bo odnos vedno nedovršen in na poti. Po drugi strani pa zakon kot zakrament daje zakoncema polno navzočnost Jezusove ljubezni med njima. Zveza nerazvezljive ljubezni do smrti je kakor zveza med Kristusom in njegovo Cerkvijo. Družina more postati subjekt življenja Cerkve, ne zato, ker sta zakonca zelo učinkovita, inteligentna ali pravična, ampak zato, ker imata moč Kristusove ljubezni. Ta je zmožna v svetu porajati novo ljubezen in okrog sebe življenjsko območje, tako da hrepenje najde svoj smisel in svojo polnost.

V tej luči papež vztraja pri tem, da mora biti zakonska pastorala »dušno pastirstvo vezanosti« (AL 211). V nasprotju do emocionalne pastore, ki skuša prebujati samo čustva ali se zadovolji s tem, da posreduje osebne izkušnje v srečanju z Bogom, je dušno pastirstvo vezanosti pastorala, ki pripravlja na »privolitev za vedno«. Pripravo na zakon je treba zasnovati v tej luči: spremljati stopnje zaroke, da se mladi ljudje naučijo izrekati »privolitev« in sprejemajo Božji načrt zanje. Če gojimo vezanost, gre ljubezen iz sebe. Premaguje omahljivo čustvo in se krepí, da bi varovala družbo in sprejemala otroke. Spet gre za to, da družini pripravimo prebivališče, v katerem je zakon temeljni kamen. V vezanosti se premaguje individualizem zakoncev ali para in nastaja kultura družine, torej območje, v katerem more vzcveteti ljubezen, Noetova barka, s katero morejo zakonci potovati skupaj v potopu razpuščene postmoderne. Cerkve zagotavlja zakoncem: v vsakem primeru, v vsakem položaju, v katerem ste, bom bedela nad vezanostjo. Varovala in branila jo bom, da bo ostala živa, da se boste mogli vedno znova vračati k njej, ker je v njej vaša najgloblja poklicanost.

S tega stališča razumemo nujnost, s katero papež Frančišek govori o tem, kar imenuje »krščanski ideal«. Nekateri so imeli ta ideal za nekaj oddaljenega, za abstrakten cilj, ki naj bi bil določen samo za nekatere. Toda Frančišek ne misli tako. Papež ni platonik! Prav nasprotno. Krščanstvo se po njegovem dotika človeškega mesa (prim. Veselje evangelija 88, 233). To je razločno zlasti, ko Frančišek svári pred tem, da bi si predstavljali »vse preveč abstrakten teološki ideal zakona, ki je zgrajen skoraj umetno in zelo oddaljen

od konkretnega položaja in dejanskih možnosti stvarnih družin« (AL 36). Tu papež zavrača misel, da je ideal nekaj abstraktnega in umetnega.

Kaj ima torej papež v mislih, ko govori o idealu zakona? V Cerkvi je ideal vedno utelešen ideal, ker je Beseda, Logos, meso postala in spremlja zakonsko življenje v zakramentih. Ta živa in preoblikujoča navzočnost popolne ljubezni Jezusa Kristusa obstaja v zakramentih. Kakor že rečeno, zakramenti ohranjajo arhitekturo Noetove barke. Amoris Laetitia v resnici večkrat govori o razmerju med krščanskim uvajanjem in zakonskim življenjem (AL 84, 192, 206-207, 279) kakor tudi o povezavi med evharistijo in zakonom (AL 318). Mogli bi sklepati: vsaka družina in celotna Cerkev računata s to kulturo Jezusove ljubezni, ki je vsebovana v zakramentalnem redu. Družina in Cerkev ostajata živo Kristusovo znamenje, da bi porajala Kristusovo življenje med ljudmi. Iz njiju obstaja arhitektura barke. Bog je vnaprej določil mere barke.

Naš čas, ki ga zaznamujejo razpršene želje, potrebuje – kakor sem prej dejal – prebivališče ljubezni, kulturo ljubezni. Cerkev krepi to kulturo ljubezni prav v svojih zakramentih, ki jo utemeljujejo. Cerkev more ponuditi upanje ljudem, tudi najbolj oddaljenim, dokler ostaja zvesta temu prebivališču, ki ga je prejela od Kristusa, dokler pospešuje to splošno kulturo Kristusove ljubezni, ki jo izpoveduje v zakramentalnih znamenjih. Ta znamenja so arhitektura ladje, ki nas pripelje v varno pristanišče.

Podoba Noetove barke, Cerkve, ki pluje po morju in prinaša upanje svetu, je povezana s številom osem. To število od nekdaj simbolizira osmi dan, dan Kristusovega vstajanja, začetek prihodnjega sveta. Na ta način je bilo izraženo, da Cerkev ne potuje samo k neki daljni dovršitvi, ampak da se je v njej že začela polnost ljubezni. Da, mogoče je živeti ljubezen, o kateri govori Pavel v svoji visoki pesmi ljubezni. Za to ni treba čakati do konca časa. Mogoče je živeti to ljubezen že zdaj, ker Cerkev v svojih zakramentih prejema živo in učinkovito prebivališče kot izvorni Kristusov dar. Prebivališče, ki sprejema, podpira in krepi naše borne moči.

3. Sprejeti v barko najbolj oddaljene: spremljati, razlikovati, vključevati

Na ozadju širokega obzorja kulture ljubezni je mogoče osvetliti vprašanje, ki ga obravnava papež v *Amoris Laetitia*: kako je mogoče posredovati upanje ljudem, ki živijo oddaljeno (od Cerkve), zlasti tistim, ki so doživeli dramo in rano drugega civilnega zakona po ločitvi? Gre tako rekoč za tiste, ki so v potopu postmoderne utrpeli brodolom in pozabili na zakonsko obljubo, s katero so v Kristusu za vedno zapečatali ljubezen. Ali se morejo vrniti v Noetovo barko, zgrajeno na Kristusovi ljubezni, in ubežati vodovju? Papež nakazuje pot za to nalogo Cerkve s tremi besedami: spremljati, razlikovati, vključevati (AL 291-292). Iz njih je mogoče brati 8. poglavje *Amoris Laetitia*.

3.1. Spremljati: barka, ki se drži nad vodo in pluje po morju

Najprej je spremljanje. Ti krščeni niso izključeni iz Cerkve. Nasprotno: Cerkev jih sprejema kot Noetova barka, tudi če njihovo življenje ne ustreza Jezusovim besedam. Avguštín opisuje to zmožnost sprejemanja z značilnostjo Noetove barke kot simbola za Cerkev. Najprej: v barko niso šle samo po postavi čiste živali. Za Avguštína je to pomenilo, da Cerkev sprejema pod krov tako pravične kakor grešnike. Cerkev sama obstaja iz ljudi, ki padajo in spet vstajajo, ljudi, ki morajo na začetku vsake maše govoriti: »Priznam«. Zato se katoliška Cerkev ne strinja s pojmovanjem donatizma, ki se je zavzemal za »Cerkev čistih«, v kateri naj ne bi bilo prostora za grešnike. Šele ob koncu časov bo Bog ločil pšenico od plevla, tudi plevla, ki klije v vsakem verniku.

Vendar so – tako nadaljuje Avguštín – vstopile tako čiste kakor nečiste živali skoz ista vrata. Prebivale so pod isto streho.⁶ Tu se škof iz Hipona ozira tako na zakramente s krstom kot vrati kakor tudi na spremenitev življenja, ki se zahteva od tistega, ki bi jih rad prejel. Odložiti mora greh. S harmonijo med zakramenti in vidnim življenjem kristjanov Cerkev po Avguštínu ne pričuje svetu

samo o tem, kako je živel Kristus, ampak tudi o tem, h kakšnemu življenju so poklicani udje Jezusovega telesa.⁷ Zato ujemanje med zakramenti in življenjem kristjanov zagotavlja, da ostaja neoporečna tista kultura zakramentov, v kateri Cerkev živi in katero predlaga svetu. Samo tako more Cerkev sprejemati grešnike, jih takoj privzeti in povabiti na določeno pot, da premagajo greh. Toda Cerkev ne more nikoli izgubiti ureditve zakramentov, kajti sicer bi izgubila prvotni dar, ki jo drži pokonci. Sicer zakramenti ne bi več razodevali Jezusove ljubezni in tudi ne načina, po katerem ta ljubezen spreminja krščansko življenje. Prav s sprejemanjem zakramentalne ureditve Cerkev obide dve poti, da bi postala »Cerkev čistih«: z vključevanjem grešnikov in z izključevanjem greha.

Prvi ključ za pot spremljanja je zato harmonija med obhajanjem zakramentov in krščanskim življenjem. V tem je razlog za disciplino glede evharistije, ki je bila v Cerkvi od nekdaj ohranjena. Po zaslugi te discipline more biti Cerkev občestvo, ki spremlja in sprejema grešnika, ne da bi zaradi tega odobraval greh. Tako daje temelj za možnost razlikovanja in vključitve. Sveti Janez Pavel II. je to disciplino potrdil v *Familiaris Consortio* 84 in *Reconciliatio et Poenitentia* 34. Kongregacija za verski nauk jo je podkrepila v svojem dokumentu leta 1994. Benedikt XVI. jo je poglobil v *Sacramentum Caritatis* 29. Gre za konsolidiran nauk cerkvenega učiteljstva, ki se opira na Sveto pismo in temelji na cerkvenem nauku. To je nauk o tisti harmoniji zakramentov, ki je potrebna za zveličanje; to je srce »kulture vezanosti«, ki jo živi Cerkev.

Tu in tam so trdili, da je *Amoris Laetitia* odpravila to disciplino. Kajti vsaj v določenih primerih naj bi ponovno poročenim ločenim dovolila prejem evharistije, ne da bi ti spremenili svoje življenje v skladu s FC 84 (s tem, da zapustijo novo zvezo ali pa v njej živijo kot brat in sestra). Na to je treba odgovoriti naslednje: če bi *Amoris Laetitia* hotela razveljaviti tako zakoreninjeno in tako pomembno disciplino, bi se apostolska spodbuda izrazila razločno in bi navedla razloge za to. Vendar v njej ni nobene trditve v tem smislu. Papež v nobenem trenutku ne postavlja pod vprašaj argumentov svojih predhodnikov. Ti argumenti niso utemeljeni na osebni krivdi teh

naših bratov in sester, ampak na vidnem, objektivnem načinu življenja, ki nasprotuje Kristusovim besedam.

Toda, tako ugovarjajo nekateri, ali ne tiči ta sprememba v opombi (št. 351)? Kajti v njej je rečeno, da bi Cerkev mogla ponuditi pomoč zakramentov tistim, ki živijo v objektivni situaciji greha. Ne da bi se natančneje ukvarjali s tem⁸, zadostuje opozoriti na to, da se ta opomba nanaša na objektivno situacijo greha v splošnem, ne pa na poseben primer civilno ponovno poročenih ločenih. Kajti situacija slednjih ima svojevrstne značilnosti, s katerimi se razlikujejo od drugih situacij. Ti ločenci živijo v protislovju z zakramentom zakona in zato z zakramentalno ureditvijo, ki ima svoje središče v evharistiji. To pa je tudi razlog, ki ga je navedlo predhodno cerkveno učiteljstvo, da bi iz FC 84 opravičilo disciplino z ozirom na evharistijo. Ta argument se ne pojavlja niti v opombi niti v svojem kontekstu. Kar pove opomba 351, se torej ne tiče prejšnje discipline. Norma FC 84 in SC 29 ter njuna aplikacija v vseh primerih ostajata še naprej veljavni.⁹

Načelo je, da nihče ne more hoteti prejeti zakrament – evharistijo –, ne da bi hkrati imel voljo, da živi v skladu z drugimi zakramenti, med njimi z zakramentom zakona. Kdor živi v nasprotju z zakonsko zvezo, nasprotuje vidnemu znamenju zakramenta zakona. Njegovo bivanje v telesu postaja »nasprotno znamenje« nerazvezljivosti, tudi če ga subjektivno ne zadene nobena krivda. Prav zato, ker njegovo življenje v telesu nasprotuje znamenju, se s prejemom obhajila ne more udeležiti najvišjega evharističnega znamenja, v katerem se razodeva učlovečena Jezusova ljubezen. Če bi ga Cerkev pripustila k obhajilu, bi zagrešila to, kar Tomaž Akvinski imenuje »popačenost v zakramentalnih znamenjih«.¹⁰ To ni pretiran sklep nauka, a-mpak sama osnova zakramentalne zgradbe Cerkve, ki smo jo primerjali z arhitekturo Noetove barke. Cerkev ne more spremeniti te arhitekture, ker izhaja od Jezusa samega, ker je Cerkev tukaj nastala in se na to opira, da bi plula na vodah potopa. Spremeniti disciplino v tej določeni točki, dopuščati protislovje med evharistijo in zakramentom zakona, bi nujno pomenilo, spremeniti veroizpoved Cerkve. Kajti Cerkev živi in izvaja

harmonijo med vsemi zakramenti, ki jih je prejela od Jezusa. Za vero v nerazvezljivost zakona – ne kot oddaljeni ideal, ampak kot konkretno navodilo za ravnanje – je bila prelita mučeniška kri.

Še kdo bi utegnil vprašati: ali Frančišek glede usmiljenja ne zaostaja za svojo zahtevo, ko ne stori tega koraka? Ali ni prehudo od teh ljudi zahtevati, da naj živijo v skladu z Jezusovimi nauki? Raje obrnjeno. Ostanimo pri podobi barke: Frančišek je odprl vsa okna, ker se zaveda potopa, v katerem živi sedanji svet. Vse je povabil, naj iz teh oken spustijo vrvi, da bi mogli brodolomci prispeti v čoln. Pripustiti k obhajilu nekoga, ki očitno živi v protislovju z zakramentom zakona, tudi če gre za posamezne primere, nikakor ne bi pomenilo, da odpira še eno okno. To bi bilo marveč tako, kakor če bi zvrtili luknjo v dno ladje in s tem dovolili, da pride morska voda v ladjo. Na ta način bi bila ogrožena plovba vseh, služenje Cerkve družbi pa postavljeno pod vprašaj. Namesto da bi to bila pot k včlenitvi, bi bila pot k uničenju cerkvene barke, razpoka. Če spoštujemo disciplino, ne postavljamo nobenih meja zmožnosti Cerkve, da rešuje družine. Zagotovljena je marveč stabilnost ladje in zmožnost, da nas pripelje v varno пристanišče. Arhitektura barke je nujna, prav zato da Cerkev ne dopusti, da bi kdo vztrajal v situaciji, ki nasprotuje Jezusovim besedam večnega življenja, da torej Cerkev »nikogar ne obsodi za večno« (prim. AL 296–297). S tem, da ohranjamo strukturo barke, ohranjamo tako rekoč našo skupno hišo, Cerkev. Zgrajena je na Jezusovi ljubezni. S tem je ohranjena družinska kultura in ozračje, ki je potrebno za celotno družinsko pastoralo in za njeno služenje družbi. Na ta način se vrnemo k tistemu, kar smo imeli za središče upanja Cerkve za družine: to je nujnost ustvarjati kulturo družine, ponuditi hišo hrepenenju in ljubezni. Pospeševati je treba »kulturo vezanosti«, vzporedno s »pastoralo vezanosti«, o kateri govori papež. V post-moderni družbi samo Cerkev ustvarja to kulturo. Ob tem vidimo, da ima ta disciplina Cerkve neizmerno dušnopastirsko vrednost.

V zadnjih letih smo pogosto razpravljali o možnosti, da bi civilno ponovno poročene ločence pripustili k obhajilu. Na začetku *Amoris Laetitia* papež omenja možna pretirana stališča. Predloženi

so bili mnogi in zelo različni argumenti. Pri tem smo se znašli v nevarnosti, da zaradi samih dreves kazuistike ne vidimo več gozda. Poskusimo torej pridobiti nekaj razdalje in obravnavati vprašanje s perspektivo, pri tem pa potisnimo vstran podrobna vprašanja. Če Cerkev pripusti k obhajilu ponovno poročene ločence, ne da bi od njih zahtevala spremenitev življenja, ko dopušča, da vztrajajo v svojem položaju, ali ne bi morali tedaj reči, da ja v nekaterih primerih sprejela ločitev zakona? Seveda, na papirju je ne bi sprejela. Še naprej bi imela zakon za ideal. Toda, ali ga nima tudi družba za ideal? V čem bi se tedaj Cerkev razlikovala? Ali bi mogla še naprej trditi o sebi, da ostaja zvesta Jezusovi besedi, ki so jo takrat občutili kot trdo? Ali se ta beseda ni postavljala po robu kulturi in praksi njegovega časa, ki je dopuščal ločitev zakona od primera do primera, da bi se prilagodila človeški slabotnosti? V praksi bi neločljivost zakona ostala zgolj lepo načelo, ker je ne bi več priznavali v evharistiji, to je na tistem kraju, kjer izpovedujemo krščanske resnice, ki se tičejo življenja in oblikujejo javno pričevanje Cerkve.

Moramo se vprašati: ali nismo tega vprašanja obravnavali vse preveč pod vidikom posameznikov? Vsi moremo razumeti željo teh naših bratov in sester, da bi bili pripuščeni k obhajilu. Moremo razumeti težave, da se odrečejo svoji novi zvezi ali pa v njej živijo na drugačen način. S stališča posameznih ločenih moremo misliti: ali bi bilo za nas tako težko, pripustiti jih k obhajilu? Po mojem mnenju smo pozabili, gledati na stvari z višjega opazovališča, z vidika Cerkve kot *communio*, z njenega skupnega blagra. Po eni strani ima zakon bistveno družbeno naravo. Če se v nekaterih primerih spremeni pojmovanje zakona, ga je treba spremeniti tudi v vseh drugih. Če bi obstajali primeri, v katerih ni nič hudega, če se pregrešimo zoper zakonsko zvezo, ali naj ne bi potem rekli mladim ljudem, ki se hočejo poročiti, da te izjeme veljajo tudi zanje? Ali ne bodo tega takoj zgrabili tisti zakonci, ki se sicer bojujejo, da bi ostali skupaj, ki pa so tudi izkusili breme poti in skušnjavo, da bi odnehali? Po drugi strani pa ima tudi evharistija družbeno strukturo (prim. AL 185–186). Ne gre za moje subjektivne pogoje, ampak za to, v kakšen odnos stopim do drugih udov telesa Cerkve,

ker Cerkev nastaja iz evharistije. Pojmovati zakon in evharistijo kot nekaj individualnega, ne da bi upoštevali skupni blagor Cerkve, konec koncev razdre kulturo družine. Kakor če bi Noe ob pogledu na mnoge brodolomce okoli barke razdril ladijsko dno in stene barke, da bi razdelil lesene deske. Cerkev bi uničila svoje bistvo kot občestvo, saj je to bistvo utemeljeno na ontologiji zakramentov. Postala bi zbor posameznikov, ki plavajo naokoli brez cilja, izpostavljeni igri valov.

Civilno ponovno poročeni ločenci, ki se odpovedo prejemanju evharistije in skušajo svoje hrepenenje prenoviti v sozvočju z evharistijo, branijo hišo Cerkve, našo skupno hišo. Tudi zanje same je koristno, da nepoškodovano ohranjajo stene barke, se pravi hiše, v kateri je vsebovano znamenje Jezusove ljubezni. Zato jih more Cerkev spominjati: »Ne obstani. Tudi tebi je mogoče. Nisi izključen od vrnitve k zakramentalni zvezi, ki si jo sklenil, tudi če je za to potreben čas. Z Božjo pomočjo moreš živeti v zvestobi do nje.« Če kdo reče, da to ni mogoče, moremo pomisliti na besede Amoris Laetitia: »Gotovo je mogoče, saj to zahteva evangelij« (AL 102). Nihče torej ni izključen iz poti k pravemu Jezusovemu življenju. Želja, prejeti obhajilo, more s pomočjo pastirjev (in tu se odpira pot razlikovanja) voditi k prenovi hrepenenja, da bomo hoteli živeti po Gospodovih besedah.

Papež nas v posinodalni spodbudi končno svari pred dvema krivima potema. Na eni strani so tisti, ki hočejo obsojati. Ti se zadovoljijo s togo držo, ki ne vključuje novih poti, da bi ti ljudje prenovili svoje srce. Na drugi strani so tisti, ki vidijo rešitev v tem, da v raznih primerih najdejo izjeme. Ti se odpovedujejo temu, da bi prenovili srce ljudi. Ali ne bi morali iti onkraj tega in zavzeti drugega stališča? To stališče je cerkvena *communio*, skupni blagor Cerkve. To je stališče, ki kot kulturo družine postavlja v središče Kristusovo življenje, ki nas v zakramentih napolnjuje z življenjem. Če poškodujemo zgradbo Noetove barke, kako moremo biti gotovi, da se ne bo potopila? Kako moremo biti gotovi, da krščansko upanje za družine ne bo utrpelo brodoloma?

3.2 Razlikovati in vključevati

Z ozirom na kulturo družine, ki se opira na strukturo barke, se moremo vprašati: katere nove poti želi odpreti Amoris Laetitia? Papež se jih dotakne in nas spodbuja k razlikovanju in vključevanju.

Najprej vprašanje o razločevanju. Ob tem, ko papež zahteva večje upoštevanje milejših okoliščin, so nekateri menili, češ da zahteva, da je razlikovanje osnovano na njih. Kakor da bi razločevanje obstajalo v tem, da se ugotovi, ali je kdo subjektivno kriv ali ne. To razločevanje naj bi bilo navsezadnje nemogoče, ker samo Bog gleda v srca. Poleg tega je zakramentalna ureditev red vidnih znamenj, ne pa notranjih naravnosti ali subjektivne krivde. Privatizacija zakramentalne ureditve gotovo ne bi bila katoliška. Ne gre za to, da bi razlikovali zgolj notranjo naravnost, ampak – tako sveti Pavel – »razlikovali telo« (prim. AL 185–186), dejanske vidne odnose, v katerih živimo.

To pomeni, da nas Cerkev pri tem razlikovanju ne pusti samih. Besedilo spodbude Amoris Laetitia nam daje v roko ključne kriterije, da bi jih prevedli v dejanje. Prvi kriterij obstaja v cilju, ki ga zasledujemo pri razlikovanju. To je cilj, ki ga Cerkev oznanja za vsakega v vsakem primeru in v vsaki situaciji. Cerkev ne sme molčati iz človeških ozirov ali iz strahu, da bi prišla v konflikt s svetnim mišljenjem. Papež spominja na to (AL 307). Cilj obstaja v tem, da se vrnemo k zvestobi zakonski zvezi in ponovno vstopili v prebivališče ali barko, ki je ponudila Božje usmiljenje človekovi ljubezni in hrepenenju. Celoten proces je naravnani k temu, da korak za korakom, s potrpežljivostjo in usmiljenjem, priznavamo in ozdravimo rano, zaradi katere trpijo bratje in sestre. Rana ni razpad prejšnjega zakona, ampak novo partnerstvo.

Razlikovanje je potrebno zato, da bi izbrali pot, ne cilj. Če nam je jasno, kam hočemo privedi drugega (v polnost življenja, ki ga obljublja Jezus), bomo razlikovali poti, da more vsak v svojem posameznem primeru prispeti tja. Tukaj se kot drugi kriterij pridruži logika majhnih korakov rasti, o kateri govori papež (AL 305). Pomembno je, da se ločeni odrečejo temu, da bi se kar

udomačili v svojem položaju, da ne sklenejo miru s svojim novim partnerstvom, v katerem živijo, da so pripravljene to partnerstvo osvetliti z lučjo Jezusovih besed. Vse, kar je naravnano na to, da bi končali takšno življenje, je majhen korak rasti, ki ga je treba pospeševati in spodbujati.

Kdor upa, da bo užival Jezusa v evharistiji, bo hotel – če uporabimo svetopisemsko podobo – uživati tudi njegovo besedo, jo vključiti v svoje življenje. Ali bolje: po Avguštinu bo oblikovan po njem.¹¹ Saj se ne prilagaja Jezus naši želji, ampak obratno: naše hrepenenje je poklicano, da postane eno z Jezusom, da bi se v njem popolnoma uresničilo.

Od tod moremo preiti k tretji besedi: »vključevati«, in preiskati nove poti, ki jih *Amoris Laetitia* odpira za ponovno poročene ločence. V nadaljevanju sinode nas papež prosi, naj v vsaki škofiji osnujemo proces v skladu z nakom Cerkve in škofovimi smernicami (AL 300). To naj se zgodi po možnosti s pomočjo skupine usposobljenih in izkušenih pastirjev.

Odločilnega pomena je, da se v tem procesu oznani Božja beseda, zlasti glede zakona (AL 297). Tako bodo ti krščenci postopno prinašali svetlobo v drugo zvezo, v katero so stopili in v kateri živijo. Tu naj bi preudarili tudi možnost, da bi v skladu z novimi normami, ki jih je dal papež, preverili morebitno ničnost zakramentalnega zakona.

Na tej poti je tudi nadaljnja novost, ki jo je odprl papež v *Amoris Laetitia*. Ne da bi spremenil splošno kanonično normo, papež priznava, da lahko obstajajo izjeme, kar se tiče prevzema nekaterih javnih cerkvenih nalog s strani ponovno poročenih ločencev. Kakor sem prej rekel, je merilo pot rasti posameznika k ozdravitvi.

Pri tem procesu je treba spomniti, da zakramenti niso trenutno obhajanje, ampak pot. Kdor se poda na pot pokore, že prehodi zakramentalni proces. Ni izključen iz zakramentalne ureditve Cerkve. Na neki način že prejema pomoč po zakramentih. Pomembna je spet pripravljenost, da se človek pusti Jezusu preoblikovati, tudi če ve, da bo pot dolga, in se pusti spremljati na tej poti. Pastirja navdaja želja, da bi tistega človeka uvedel v kulturo

vezanosti, njegovemu hrepenenju ponudil prebivališče, da se bo mogel prenoviti po Gospodovih besedah.

Papež nas vabi, da prehodimo pot. V tem je ključ. Evharistično obhajilo je na koncu. Prišlo bo v trenutku, ko Bog hoče. Kajti on deluje v življenju krščenih in jim pomaga, da prenavljajo svoje želje v skladu z evangelijem. Začnimo korak za korakom, ko jim pomagamo, da se udeležujejo cerkvenega življenja, »dokler zase ne dosežejo polnosti Božjega načrta« (AL 297).

Prihajam h koncu. V vodovju postmoderne more Cerkev kakor Noetova barka ponuditi upanje vsem družinam in celotni družbi. Cerkev priznava slabost in nujnost spreobrnjenja svojih udov. Poklicana je, da ohranja v njej konkretno navzočnost Jezusove ljubezni. Ta živi in deluje v zakramentih, ki barki podeljujejo strukturo in dinamiko in ji omogočajo, da pluje po morju. Ključ je v tem, da razvijemo »cerkveno kulturo družine«, ki naj bo »kultura zakramentalne vezanosti«. Pri tem pa ne gre za majhen izziv.

Po besedi svetega Janeza Zlatoustega se Noetova barka razlikuje od Cerkve v pomembni točki.¹² Ona barka je sprejela vase nerazumne živali (alogos), ki ostajajo nerazumne. Cerkev pa sprejema človeka, ki je po grehu izgubil logos (razum) in zato postal »nerazumen« in hodi okrog brez luči ljubezni. Toda prav zato, ker ima Cerkev življenje Kristusovega telesa, ker ohranja harmonijo zakramentov, je v nasprotju z Noetovo barko sposobna prenoviti človeka, oblikovati človeško srce po Jezusovi besedi (logosu). Ljudje vstopijo vanjo kot »nerazumni« in pridejo iz nje kot »razumni«. To pomeni, da so nato pripravljeni živeti v skladu s Kristusovo lučjo, v skladu z njegovo ljubeznijo, ki »vse upa« in ki »ostaja za vedno«.

Opombe

¹ Prim. papež Frančišek, *Amoris Laetitia* (=AL), 1. poglavje.

² Prim. L. Ginzberg, *The Legends of the Jews* (The Jewish Publication Society of America, Philadelphia 1913), zv. I, 152.

³ O Noetovi barki kot podobi Cerkve pri cerkvenih očetih prim. J. Daniélou, »Noe y el diluvio«, v: *Isti, Tipología bíblica* (ed. Paulinas, Buenos Aires 1966), 95–152; H. Rahner,

Simboli della Chiesa. L'ecclesiologia dei Padri (Paoline, Milano 1995).

⁴Ta izraz sv. Ignacija Antiohijskega (Ad Rom. VII, 2) pozneje kristološko razlaga Origen v predgovoru k svojemu komentarju Visoke pesmi.

⁵Prim. Avguštin, De fide et operibus XXVII, 49; k temu besedilu se bom pozneje vrnil.

⁶Prim. Avguštin, De fide et operibus XXVII, 49: »Nec quia scriptum est introisse ad Noe in arcam etiam immunda animalia, ideo praepositi vetare non debent, si qui immundissimi ad Baptismum velint intrare saltantes, quod est certe mitius quam moechantes: sed per hanc figuram rei gestae praenuntiatum est immundos in Ecclesia futuros propter tolerantiae rationem, non propter doctrinae corruptionem, vel disciplinae dissolutionem. Non enim quacumque libuit intraverunt immunda animalia arcae compage confracta, sed ea integra per unum atque idem ostium, quod artifex fecerat.«

⁷Prim. Avguštin, De fide et operibus, IX, 14.

⁸»Objektivna situacija greha« je zelo splošen izraz. Situacija je na primer lahko skrita. Mogoče pa je tudi, da si kdo pravkar prizadeva izstopiti iz nje, zaradi česar ne vztraja trdovratno v njej. Pojem »iregularna situacija« je prav tako splošen. Izraz sam po sebi pove samo, da je kdo izven norme. Ni pa navedena razlika, ali gre za cerkvenopravno ali božjepravno normo. Vsekakor spomnimo na tole: če glede razlage dokumenta obstajajo dvomi, je po katoliški hermenevtiki mogoč edini način branja tisti, ki sledi temu, kar je učilo predhodno cerkveno učiteljstvo.

⁹Trdili so tudi, da naj bi opomba 336 odpirala to možnost. Spet gre za zelo splošno pripombo. Pove samo, da kanonska norma (celo na področju zakramentalne ureditve) nikakor ne more imeti istih učinkov za vse, kajti v nekaterih primerih je zmanjšana subjektivna krivda. Rečeno je: »ne nujno«. To pomeni, da lahko obstajajo norme, ki imajo seveda iste učinke za vse. To je na primer neutajljivo primer v normi, ki nekrščenim preprečuje vse druge zakramente. Pri tem gre za kanonsko normo, ki jo apliciramo v vsakem primeru, in pri njej Cerkev ne more storiti nobene izjeme. Spada namreč k zakramentalni ureditvi. Takšna norma ni odvisna od subjektivne krivde osebe, ampak od objektivnega dejstva, da nekdo ni krščen. Druge norme na področju zakramentov pa imajo različne učinke glede na subjektivno krivdo, vzemimo na primer zahtevo, da pred obhajilom prejmemo zakrament pokore, če imamo težak greh. V nekaterih primerih bi kdo sam iz tehtnega razloga prejel obhajilo, ko je obudil kesanje in trdno sklenil, da se spove, brž ko bo mogoče. Norma FC 84 pa spada k prvi vrsti. Ne gre za subjektivno krivdo, ampak za objektivno stanje, v katerem je kdo. To je cerkveno učiteljstvo stalno pojasnjevalo. Ta pripomba zato ne nasprotuje veljavnosti norme iz FC 84 v vsakem primeru ali v vsaki situaciji. Opomba 336 se lahko tiče norm, ki so navedene v AL 299, se pravi različnih javnih služb v Cerkvi, ki vključujejo tudi zakramentalni red, ker se tičejo liturgičnih opravil (recimo bralec ali krstni boter). K tem službam so lahko pripuščeni ti krščeni, če je jasno, da so stopili na pot spreobrnjenja, in da bi jim takšna pripustitev pri tem pomagala.

¹⁰Prim. Tomaž Akvinski, S.Th. III q. 68 a. 4 co.

¹¹Prim. Avguštin, Conf. VII, 10, 16: »Cibus sum grandium: cresce et manducabis me. Nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me.«

¹²Prim. Janez Zlatousti, Hom. Laz. 6 (PG 48, 1037:–1038).